

Гарькавенко Дар'я,
*Науково-дослідний інститут вивчення проблем
злочинності ім. академіка В. В. Сташиса,
аспірантка напрямку підготовки «кримінальне право»*

ПРОБЛЕМА ЗНАННЯ У СУЧАСНІЙ ФІЛОСОФІЇ ТА НАУЦІ

Проблема знання, незважаючи на історичну зміну сутності дискусій від протистояння Сократа й софістів до схоластики та сцієнтистської

європейської філософії ХХ ст., наразі не втратила актуальності через необхідність трактування в контексті нинішніх епістемологічних та наукових досліджень.

Слід зазначити, що під знанням у сучасній філософії розуміють: 1) здатність, навички що-небудь здійснити; 2) будь-яку пізнавально значущу інформацію; 3) гносеологічну форму ставлення людини до дійсності, що існує поряд із практичним ставленням [1, с. 262].

Класична теорія знання поєднує в собі об'єктивізм, оскільки ґрунтується на понятті істини як відповідності тверджень з реальністю, та індивідуалізм, адже вона зосереджена на з'ясуванні змісту понять та тверджень у мисленні окремої людини. Така теорія, позначена терміном «інтерналізм», виступає на протигагу «екстерналізму» і є менталістською, що виникла під впливом волюнтаризму, прагматизму, соціології ідей і науки, психології пізнавальних процесів.

Для розуміння природи знання у філософії необхідним видається застосування не тільки сьогоденних уявлень про буття ідеальних сутностей, а й віртуальної реальності, що тісно пов'язується з антропологічним й інтерсуб'єктивним баченням пізнання, виходячи з ідей відображення й репрезентації. Як саме мислення, так і вчення про нього наповнені незвичними феноменами – «віртуальними об'єктами», які продукуються не тільки електронними системами, що найчастіше стають предметом уваги, а й також взаємодією людини з іншими людьми в комунікації, у різних формах текстових та інших діалогів [2, с. 22].

Науковою основою систематичної філософії в розумінні персоніфікації раціональності виступає опозиційне ставлення суб'єкта й об'єкта. Однак не прикладний характер принципів та категорій до конкретного пізнання став основою для розроблення таких способів розуміння знання, як: 1) додавання до уявлень, понять, принципів методологічних основ та категорій, які знайшли відображення в екзистенціально-герменевтичній традиції; 2) розроблення якісно нової онтології на основі розуміючої й пояснюючої мислення структури.

Загальні спрямування інтелектуальних рухів зумовили появу некласичних теорій знання, що поєднано із впливом прагматичної та консенсусної концепції істини. В даному випадку поряд із «натуралізованою епістемологією», в якій провідна роль надається нейрофізіології і когнітивній психології, виступає «соціальна епістемологія», спрямована на з'ясування культурних та соціальних передумов продукування перспективних пізнавальних ідей, природи ціннісних переконань, мотивацій, практичних міркувань [3, с. 35-36].

Одним із «віртуальних феноменів», на думку А. Сакун, виступає соціофілософське розуміння знання, пов'язане з соціальним конструюванням реальності. Воно впливає із неправомірного перебільшення значимості пізнання в теоретичній й емпіричній формах [4, с. 9].

Знання розглядається як культурно-історичний феномен, до якого включаються як форми поза-, так і донаукового знання, чим гранично розширюється предметне поле неklasичної теорії пізнання через синтетичність знання та мислення, обмеженість їх автономії.

Розроблений М. Бахтіним термін «позазнахідність» ілюструє невичерпність традиційної теорії пізнання стосовно реальної діяльності людини, форм та особливостей одержуваного знання. Елементами пошуку відповідно стають реальне предметне поле, об'єкт філософського вчення про пізнання, понятійний апарат, принципи синтезування когнітивних практик, типів досвіду для створення сучасної концепції пізнання й мислення.

Принципових змін епістемологія та філософія науки набувають через постмодерністський поворот, для якого характерна повна відмова від прагнення перетворити світ шляхом його раціональної організації та позитивної онтології. Тому перспективним вбачається процес деонтологізації категорій «суб'єкта» та «об'єкта», заперечення граничної абстракції та трансцендентальності. Згідно з цим, теорія знання в цілому повинна мати безпосереднє відношення до реального пізнання нового мислення, яке допускає звернення до інших понять, підходів, герменевтичного досвіду. Однак у разі зміцнення абстракцій суб'єктно-об'єктних відносин під загрозу підпадає категорія людини як визначального суб'єкта філософії.

Отже, подальший розвиток систематичної філософії пізнання на основі синтезу когнітивних практик, діалогу мисленнєво-раціональної та екзистенціально-антропологічної традицій в їх сучасному розумінні слід розглядати як в контексті історичного характеру парадигми знання, так і можливості виникнення когнітивних практик поза такою теорією.

Література:

1. Данильян О. Г. Філософія: підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. Харків: Право, 2018. 432 с.
2. Микешина Л. А. Філософія науки: Современная эпистемология. Научное знание в динамике культуры. Методология научного исследования: учеб. пособие / Л. А. Микешина. М.: Прогресс-Традиция: МПСИ: Флинта, 2005. 464 с.
3. Данильян О. Г. Методологія наукових досліджень: підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. Х.: Право, 2019. 368 с.
4. Саун А. В. Стратегії розвитку сучасного мислення в інтелектуальних вимірах інтерпретації / А. В. Саун // Дослідження проблем гуманітарної освіти: зб. наук. пр. за підсумками дискусій на міжкафедральному науковому семінарі (15 листопада 2018 р., м. Київ) / ред.: А. В. Саун, Т. І. Кадлубович, Ф. М. Проданюк, Д. С. Черняк. Київ: КНУТД, 2018. С. 4-22.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

Кафедра філософії

ФІЛОСОФІЯ І ПРАВО

Тези доповідей
XVI Міжнародної наукової конференції
аспірантів та студентів
(22 травня 2020 року)

Харків
«Право»
2020

УДК 340.12

Ф56

Організаційний комітет:

Голова – А. П. Гетьман, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України, проректор з наукової роботи Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Члени: О. Г. Данильян, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії; С. Б. Жданенко, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії; І. І. Коваленко, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії; Г. В. Коваленко, кандидат юридичних наук, асистент кафедри філософії

Тези друкуються мовою авторів у авторській редакції

Філософія і право : тези доп. XVI Міжнар. наук. конф. аспірантів та студентів (22 трав. 2020 р.). – Харків : Право, 2020. – 474 с.

ISBN 978-966-998-003-8

У пропонованій до уваги читачів збірці тез і повідомлень XVI Міжнародної наукової конференції аспірантів та студентів «Філософія і право» висвітлюється широке коло як загальнофілософських проблем, так і різноманітних аспектів філософії права. Певна частина матеріалів конференції розвиває і поглиблює філософські уявлення у царині правової онтології, правової антропології, теорії правових цінностей, теорії пізнання права та інституційного виміру права. Деякі напрацювання містять спроби не тільки по-новому підійти до осмислення вже достатньо розробленої проблематики, а й виявляються кроком на шляху пізнання раніше не відрефлектованого шару правової реальності. У цьому сенсі зміст нижченаведених тез засвідчує зацікавленість майбутніх фахівців права у більш глибокому теоретичному освоєнні тих феноменів правової реальності, пізнання яких є умовою розв'язання нагальних практичних завдань правотворчого й правозастосовного характеру в контексті гідного виконання професійної місії у розбудові правової державності в Україні.

УДК 340.12

Адреса редакційної колегії:

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
вул. Пушкінська, 77, Харків, 61024, Україна

© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2020
© Оформлення. Видавництво «Право», 2020

ISBN 978-966-998-003-8